

Cuprins

Cuvânt-înainte	5
Capitolul I. Locul științei dreptului în sistemul științelor sociale. Importanța teoriei generale a dreptului	7
1. Considerații generale privind noțiunea de știință	7
2. Locul științei dreptului în cadrul științelor sociale. Clasificarea științelor juridice	8
3. Importanța Teoriei generale a dreptului	11
4. Științele juridice de ramură	12
Capitolul II. Metodele cercetării științifice a dreptului	15
1. Metoda de cercetare. Considerații generale	15
2. Metodologia juridică	16
3. Metodele cercetării juridice.....	16
3.1. Metoda logică	16
3.2. Metoda comparativă.....	19
3.3. Metoda istorică	21
3.4. Metoda sociologică	23
3.5. Metodele cantitative.....	27
Capitolul III. Conceptul dreptului	29
1. Accepțiunile noțiunii de „drept”	29
2. Originea și apariția dreptului.....	44
3. Primele legiuri.....	52
4. Dimensiunea socială a dreptului	54
5. Factorii de configurare a dreptului	58
6. Esența, conținutul și forma dreptului	67
7. Tipologia dreptului.....	76
8. Sistemul dreptului	94
9. Definiția dreptului	101
Capitolul IV. Dreptul și statul	104
1. Noțiunea de stat.....	104

2. Conținutul și scopul statului. Relația dintre stat și drept și stat și individ.....	107
3. Separația puterilor în stat. Exercițarea acestora, echilibrul și cooperarea dintre ele	126
4. Funcțiile și instituțiile statului	128
5. Forma statului.....	130
Capitolul V. Principiile dreptului.....	134
1. Noțiunea principiilor fundamentale (generale) al dreptului	134
2. Prezentarea analitică a principiilor generale ale dreptului	139
2.1. Asigurarea bazelor legale de funcționare a statului	139
2.2. Principiul libertății și al egalității.....	140
2.3. Principiul responsabilității	144
2.4. Principiul echității și al justiției	146
Capitolul VI. Funcțiile dreptului.....	154
1. Noțiunea de funcții ale dreptului	154
2. Prezentarea analitică a funcțiilor dreptului.....	155
2.1. Funcția de instituționalizare sau formalizare juridică a organizării social-politice.....	155
2.2. Funcția de conservare, apărare și garantare a valorilor fundamentale ale societății.....	156
2.3. Funcția de conducere a societății	157
2.4. Funcția normativă	157
Capitolul VII. Dreptul în sistemul normativ social	159
1. Considerații generale despre acțiunea socială, conduita umană și reglarea normativă a acesteia	159
2. Normele sociale.....	160
2.1. Normele juridice și normele etice	161
2.2. Normele juridice și normele obiceiului.....	164
2.3. Normele juridice și normele tehnice	165
Capitolul VIII. Norma juridică	166
1. Noțiunea și trăsăturile normei juridice	166
1.1. Norma juridică are caracter general și impersonal.....	168
1.2. Norma juridică are un caracter tipic.....	169

1.3. Norma juridică implică un raport intersubiectiv	170
1.4. Norma juridică are un caracter obligatoriu	171
2. Definiția normei juridice	172
3. Structura normei juridice.....	172
3.1. Structura logică a normei de drept	172
3.1.1. Ipoteza	173
3.1.2. Dispoziția.....	173
3.1.3. Sancțiunea.....	173
3.2. Structura tehnico-legislativă a normei juridice	175
4. Clasificarea normelor juridice	176
4.1. Clasificarea normelor juridice după criteriul ramurii de drept	177
4.2. Clasificarea normelor juridice după criteriul forței juridice	177
4.3. Clasificare după criteriul structurii logice a normei juridice	177
4.4. Clasificare după criteriul sferei de aplicare.....	177
4.5. Clasificarea după gradul și intensitatea incidenței.....	178
4.6. Clasificarea după modul de reglementare a conduitei	178
4.7. Normele organizatorice.....	179
4.8. Normele punitive și normele stimulative	179
4.9. Norme de drept strict (stricti juris) și norme directive (norme standard)	179
5. Acțiunea normei juridice.....	180
5.1. Acțiunea normei juridice în timp	180
5.1.1. Intrarea în vigoare a normei juridice	180
5.1.1.1. Principiile acțiunii în timp a normei juridice	
Principiile acțiunii în timp a normei juridice.....	181
5.1.2. Ieșirea din vigoare a normei juridice	182
5.1.2.1. Ajungerea la termen	182
5.1.2.2. Desuetudinea	183
5.1.2.3. Caducitatea	183
5.1.2.4. Abrogarea	183
5.1.2.4.1. Abrogarea.....	183
5.1.2.4.2. Abrogarea tacită.....	184
5.1.2.4.3. Abrogarea în funcție de întinderea acesteia	184

5.2. Acțiunea normelor juridice în spațiu.....	184
5.3. Acțiunea normelor juridice asupra persoanelor	185
Capitolul IX. Izvoarele dreptului	187
1. Noțiunea de izvor de drept	187
2. Izvoarele formale ale dreptului	190
2.1. Obiceiul juridic (cutuma).....	190
2.2. Doctrina	193
2.3. Practica judiciară și precedentul judiciar	195
2.4. Contractul normativ	197
2.5. Actul normativ	199
Capitolul X. Tehnica elaborării actelor normative	202
1. Noțiunea tehnicii juridice	202
2. Noțiunea tehnicii legislative.....	205
3. Principiile legiferării	207
3.1. Principiul fundamentării științifice a activității de elaborare a normelor juridice	207
3.2. Principiul asigurării unui raport firesc între dinamica și statica dreptului.....	208
3.3. Principiul corelării sistemului actelor normative	209
3.4. Principiul accesibilității și al economiei de mijloace în elaborarea normativă.....	209
4. Părțile constitutive ale actului normativ	213
5. Sistematizarea actelor normative	216
5.1. Încorporarea	217
5.2. Codificarea.....	217
Capitolul XI. Realizarea dreptului.....	220
1. Noțiunea realizării dreptului.....	220
2. Formele realizării dreptului.....	221
2.1. Realizarea dreptului prin activitatea de executare și respectare a legilor	221
2.2. Realizarea dreptului prin aplicarea normelor juridice de către autoritățile statului.....	223
Capitolul XII. Interpretarea normelor juridice.....	226
1. Noțiunea și necesitatea interpretării normelor juridice	226

2. Felurile interpretării normelor juridice.....	229
2.1. Interpretarea oficială autentică.....	229
2.2. Interpretarea judiciară	230
2.3. Interpretarea administrativă	230
2.4. Interpretarea neoficială	230
3. Metodele interpretării normelor juridice	231
3.1. Metoda gramaticală.....	231
3.2. Metoda sistematică.....	232
3.3. Metoda istorică	232
3.4. Metoda logică	233
3.4.1. Argumentul reducerii la absurd (<i>reductio ad absurdum</i>).....	234
3.4.2. Argumentul per a contrario.....	234
3.4.3. Argumentul a majori ad minus	234
3.4.4. Argumentul a fortiori.....	234
3.4.5. Argumentul a pari.....	234
4. Rezultatele interpretării normelor juridice	235
Capitolul XIII. Raportul juridic.....	237
1. Premisele raportului juridic	237
2. Definiția raportului juridic	238
3. Trăsăturile caracteristice ale raportului juridic.....	239
3.1. Raportul juridic este un raport social	239
3.2. Raportul juridic este un raport de suprastructură	240
3.3. Raportul juridic este un raport volițional	240
3.4. Raportul juridic este un raport valoric	241
3.5. Raportul juridic este o categorie istorică.....	242
4. Subiectele raportului juridic	242
4.1. Conceptul de subiect de drept	242
4.2. Capacitatea juridică – premisă a calității de subiect de drept	243
4.3. Clasificarea subiectelor de drept.....	243
4.3.1. Persoana, subiect de drept,	243
4.3.2. Subiectele colective de drept	244
5. Conținutul raportului juridic.....	245
6. Proba dreptului subiectiv.....	247

7. Obiectul raportului juridic	248
8. Faptul juridic	248
8.1. Evenimentele	248
8.2. Acțiunile.....	249
Capitolul XIV. Răspunderea juridică.....	250
1. Noțiunea de răspundere juridică.....	250
2. Formele răspunderii juridice	251
2.1. În materie civilă, există răspundere delictuală și răspundere contractuală	252
2.2. În materie penală.....	252
2.3. În materia dreptului administrativ și a dreptului muncii	252
3. Principiile răspunderii	252
4. Condițiile răspunderii juridice.....	
4.1. Conduita ilicită.....	253
4.2. Vinovăția.....	253
4.3. Legătura cauzală	254
Bibliografie selectivă.....	255

CAPITOLUL I

LOCUL ȘTIINȚEI DREPTULUI ÎN SISTEMUL ȘTIINȚELOR SOCIALE. IMPORTANȚA TEORIEI GENERALE A DREPTULUI

1. Considerații generale privind noțiunea de știință

Toate cunoștințele umane despre natură, societate, rațiune, dobândite prin diferite metode corespunzătoare și exprimate în concepte, reprezintă știința¹. „Ca fenomen social aparte și ca formă specifică de activitate umană, știința nu poate fi privită doar ca un sistem de idei, reprezentări, teorii (imagine statică), ci și ca un sistem care se dezvoltă, produce continuu noi cunoștințe, ca valori spirituale (imagine dinamică)².”

În cadrul sistemului științei, se poate realiza o clasificare trihotomică astfel: științe ale naturii, științe despre societate și științe despre gândire.

La rândul lor, științele sociale pot fi clasificate³ în științe de tip nomotetic (au ca obiect activitățile umane și își propun să stabilească legile și relațiile funcționale corespunzătoare – psihologia, sociologia, politologia, lingvistica); științele istorice (au ca obiect reconstituirea și interpretarea trecutului); științele al căror rol este de a delimita lumea dominată

¹ Conform DEXONLINE: **știință**, științe, s. f. I. 1. Faptul de a avea cunoștință (de ceva), de a fi informat; cunoaștere. ◇ Loc. adv. Cu (sau fără) știință = (ne)știind; (in)conștient; cu (sau fără) voie. Cu bună știință = conștient, având cunoștința deplină a faptelor. Cu (sau fără) știința cuiva = cu (sau fără) consimțământul ori aprobarea cuiva. Spre știință = ca să se știe. ◆ Vestea, știre. 2. Conștiință. II. 1. Tip de cunoaștere sigură și rațională în legătură cu natura lucrurilor și a condițiilor lor de existență în forma unui corp de adevăruri despre un obiect propriu. 2. Ansamblu de cunoștințe despre un obiect dat sau distinct (natură, societate, gândire etc.) dobândite prin descoperirea legilor obiective ale fenomenelor și explicarea lor. 3. Pregătire intelectuală, instrucție; învățatură, erudiție. ◇ Știință de carte = cunoștințe de scriere și de citire. ◇ Om de știință = savant, învățat. [Pr.: ști-in-] – Ști + suf. -ință (cu unele sensuri după fr. science). (dexonline).

² Popa, N., *Teoria generală a dreptului*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 1.

³ După prof. Nicolae Popa.

de norme, obligații și atribuții, studiind aspectele normative ale activității umane – științele juridice, etica. Știința dreptului aparține categoriei științelor despre societate, al căror scop este acela „de a cunoaște legile generale ale existenței și ale dezvoltării societății, de a studia formele de organizare socială și modalitățile specifice de manifestare a diverselor componente ale realității social-umane (politice, etice, juridice etc.)”⁴. În plan cognitiv știința e superioară cunoașterii spontane, fiind o cale orânduită spre adevăr. Pe această cale știința fără conștiință înseamnă ruina spiritului, iar puterea ei de dezvăluire și de descoperire fără înțelepciune s-a dovedit adeseori un act de pervertire a intențiilor și faptelor umane⁵.

2. Locul științei dreptului în cadrul științelor sociale. Clasificarea științelor juridice

Știința dreptului are ca obiect de studiu dreptul, în privința caracterelor sale particulare, respectiv „deosebitele sisteme considerate separat la fiecare popor într-un moment dat, spre exemplu: drept roman, italian, german etc. Mai mult, o știință juridică nu cuprinde propriu-zis un sistem întreg, ci procedează prin distincțiuni și specificațiuni succesive, luând în considerare o singură parte din acel sistem (drept public sau privat; apoi în mod mai special ca ramuri ale dreptului public: drept constituțional, administrativ, penal, procesual, financiar, internațional, eclesiastic; ca ramuri ale dreptului privat: dreptul civil și comercial)”⁶.

Știința dreptului, din acest punct de vedere, nu poate să spună ce este dreptul, ci doar ce este dreptul la un anumit moment, pe un teritoriu determinat. Realitatea juridică, parte a realității sociale, capătă un rol din ce în ce mai important prin prisma interdependenței, interrelaționării și intercondiționării lumii de astăzi. Din punctul de vedere al fenomenului mondializării la care suntem martori, societatea în ansamblul ei se

⁴ După prof. Nicolae Popa.

⁵ Mihai, G., *Fundamentele dreptului I Știința dreptului și ordinea juridică; II Teoria normei juridice și a interpretării ei*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 29.

⁶ Vecchio, del, G., *Lecții de filosofie juridică*, Ed. Europa Nova, București, 1993, p. 28.

confruntă cu fenomene și mutații care nu erau cunoscute în trecut. „Componenta juridică a realității sociale capătă în acest context o importanță aparte. Fiecare stat este pus să găsească soluții problemelor noi care se manifestă în societate; el trebuie să organizeze viața oamenilor și societății în general pe toate coordonatele vieții: politice, economice, sociale, culturale, spirituale. Totul trebuie introdus în tiparul normelor juridice, astfel încât societatea să funcționeze prin reala articulare a tuturor componentelor sale. Această funcție de reglementare revine DREPTULUI”⁷.

Obiectul de studiu al științei dreptului îl reprezintă existența și dezvoltarea statului și dreptului, instituțiile politice și juridice, fiecare cu formele sale concrete de manifestare, relațiile stabilite între acestea, modul în care societatea este influențată de ele. „Fiind determinat de scopuri care se impun acțiunii, dreptul – ca fenomen normativ – reprezintă o tentativă de disciplinare, de coordonare a relațiilor sociale, în vederea promovării unor valori larg receptate de societate, cum ar fi: proprietatea, siguranța juridică și securitatea libertăților individuale, societatea civilă etc. Știința dreptului formulează principiile generale în baza cărora dreptul își structurează un mecanism adecvat – eficient și adaptat permanent la scara omului real, concret – de influențare a comportamentului, în temeiul unor cerințe valorice”⁸.

Știința dreptului nu poate să răspundă la întrebarea *quid jus?* (ce este dreptul?), ci doar la întrebarea *quid juris?* (ce prevede dreptul, un anumit sistem de drept?). „Dacă vrem să cunoaștem dreptul în totalitatea sa logică, adică să știm care sunt elementele esențiale comune tuturor sistemelor juridice, trebuie să trecem peste particularitățile acestor sisteme și să urmărim conceptul universal al dreptului”⁹, dar, pentru acest demers trebuie să părăsim știința dreptului și să intrăm pe un alt tărâm, cel al filosofiei dreptului. „Științele juridice prin natura lor se mărginesc să explice un sistem existent, se țin strict de el, fără a-i pune în discuție temeiurile (...) Este de altfel logic și chiar necesar ca un jurist ca atare să ia în considerare ceea ce este și să se mărginească a înțelege și a interpreta în sens propriu

⁷ Voicu, C., Voicu, A.C., *Teoria generală a dreptului*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 8.

⁸ Popa, N., [2], pp. 2-3.

⁹ Vecchio, del, G., [6], p. 28.

normele pozitive, fără a cerceta dacă ar putea să existe altele mai bune. În afară de această activitate specială a juristului în sens strict, rămâne însă necesitatea umană de a cerceta și de a judeca valoarea justiției, adică de a stabili dreptul care ar trebui să fie”¹⁰.

Ca știință umanistă, știința dreptului analizează modul în care oamenii, văzuți ca titulari de drepturi și obligații, participă la comerțul juridic, analizează modul în care oamenii cooperează și cum dreptul intervine în reglementarea relațiilor create între aceștia, prin impunerea unor reguli, prin promovarea unor modele, prin limitarea câmpului de acțiune al fiecăruia, în scopul prevenirii unor atingeri a drepturilor și intereselor celorlalți. Știința dreptului nu studiază doar norma juridică (regula impusă de stat prin organele specializate), jurisprudența (modul concret de interpretare și aplicare a dreptului realizat de judecător), contactul (izvor al raporturilor juridice), ci, în cadrul unui amplu proces explicativ, realizează o sinteză a modului în care apar și se aplică normele de drept, cum își realizează aplicabilitatea instituțiile juridice, totul îngemănându-se cu trimiteri la celelalte științe sociale: istoria, sociologia, statistica, economia politică ș.a.

Respectarea și aplicarea legii pot fi realizate numai dacă normele juridice sunt interiorizate, conștientizate de destinatar. „Pornindu-se de la premisa că normele juridice sunt, trebuie să fie nu numai comandamente, ci și cunoștințe, s-a insistat asupra ideii că, doar din cunoașterea juridică a societății poate să rezulte o normare conștientă, căci dreptul nu trebuie să fie o reacție inconștientă în fața realității, ci o cunoaștere modelatoare a lucrurilor, prin intermediul normelor”¹¹.

Cunoașterea dreptului, realizată prin intermediul științei dreptului, se realizează prin mijlocirea unui sistem al științelor juridice:

- Teoria generală a dreptului;
- Științele juridice de ramură;
- Științele juridice istorice;
- Științele juridice ajutătoare (participative).

¹⁰ Vecchio, del, G., [6], pp. 29-30.

¹¹ Popescu, S., Hrestic, M.L., Șerban, A., Stancu, R., Viziteu, M., *Teoria generală a dreptului. Curs universitar*, Ed. Pro Universitaria, București, 2016, p. 10.

3. Importanța Teoriei generale a dreptului

În ceea ce privește *Teoria generală a dreptului*, aceasta „are vocația abordării planului atât de dificil dar necesar, al generalității și integralității dreptului, în care dreptul este explorat în toate ipostazele sale principale, pentru a-i desprinde conceptele fundamentale, principiile, legitățile”¹². În sens larg, se poate afirma că Teoria generală a dreptului studiază constantele fenomenului juridic în universalitatea lor, iar în sens restrâns are ca obiect de studiu constantele fenomenului juridic într-o anumită societate dată. Teoria generală a dreptului, denumită și enciclopedia dreptului, este acea știință „care studiază articulația însăși a gândirii juridice, căutând să determine în felul acesta ce este esențial dreptului și se regăsește în toate ramurile și manifestațiile lui; ea distinge astfel dreptul de celelalte discipline științifice”¹³.

Obiectul de studiu al Teoriei generale a dreptului îl reprezintă constantele dreptului, permanențele juridice ale acestuia, respectiv acele elemente care nu pot lipsi dintr-o relație juridică, care determină realitatea juridică în esența ei. „Legislațiile sunt mereu altele, dar există ceva care planează asupra lor și le servește de cadru permanent, element care din cauza aceasta poate fi numit formal și există în mod necesar în orice relație juridică. Prin elementele sale formale și permanente, dreptul se distinge de celelalte fenomene”¹⁴. Din această perspectivă, este clar că Teoria generală a dreptului cuprinde o vedere de ansamblu, fără a se confunda cu celelalte materii, care fac obiectul altor științe juridice.

Scopul Teoriei generale a dreptului este acela de a „îmbogăți și amplifica cunoașterea (deci și practica) dreptului”¹⁵, aceasta fiind o disciplină atât introductivă (oferind studenților un vocabular juridic, noțiuni de bază în cercetarea dreptului și trimiteri la fundamentele istorice ale acestuia din urmă), cât și de sinteză, deoarece la finalul cursului studentul trebuie să poată să își reprezinte dreptul ca fenomen social, implicațiile acestuia în

¹² Craiovan, I., *Tratat de teoria generală a dreptului*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 225.

¹³ Djuvara, M., *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 23.

¹⁴ Djuvara, M., [13], p. 25.

¹⁵ Popa, N., [2], p. 7.

societate și asupra fiecărui individ în parte. „Aplicând procedeul cercetării structural-funcționale a statului și dreptului, Teoria generală a dreptului supune analizei sistemul organizării politice a societății: structura aparatului de stat, funcțiile de stat, formele statului, structura internă și externă a dreptului, izvoarele dreptului și ierarhia lor, rolul normei de drept, funcțiile, elementele raportului juridic, rolul aplicării și interpretării dreptului etc.”¹⁶.

Studiul dreptului nu este deplin dacă cel care se dedă acestuia nu cunoaște și alte domenii, nu are o cultură generală vastă, capabilă să susțină înțelegerea acestui important fenomen social. Teoria generală a dreptului „este cu atât mai grea, cu cât nu se poate face enciclopedie juridică, nu se poate arăta ce este dreptul, fără a încălca puțin anumite alte domenii”, așa cum ne spune Mircea Djuvara¹⁷, care continuă o afirmație pe deplin valabilă și azi: „Prin aceasta însă materia de față este destinată a deschide orizonturi noi, a pune pe cei care o cunosc în contact cu toate disciplinele intelectuale, care pot face să se înțeleagă ce este dreptul”¹⁸.

Nu în ultimul rând, juristul trebuie să cunoască și filosofia dreptului pentru a se desăvârși, pentru a nu rămâne doar un individ cunoscător al unor mijloace de a pleda sau de a judeca un proces. „Filosofia dreptului (...) pornește de la filosofie, de la concepțiile mari despre viață și, confruntându-le cu rezultatele științei, caută să ajungă la rezultatele sale. Dar atunci îmbrățișează toate chestiunile mari ale dreptului, toate chestiunile de legislație, de sociologie, de istorie, de psihologie, care se pune cu ocazia dreptului și chiar chestiunile mari economice. Toate acestea sintetizate astfel poartă atunci numele de filosofie a dreptului”¹⁹.

4. Științele juridice de ramură

Ca urmare a dezvoltării reglementărilor juridice, a apariției normelor de drept care regularizează cele mai variate domenii ale societății, au apărut și *științe juridice de ramură*, al căror obiect de studiu în constituie

¹⁶ Luburici, M., *Teoria generală a dreptului*, Ed. Pro Universitaria, București, 2014, p. 13.

¹⁷ Djuvara, M., [13], p. 29.

¹⁸ Djuvara, M., [13], p. 29.

¹⁹ Djuvara, M., [13], p. 30.

fenomenele juridice particulare, specifice unui ansamblu de norme – ramura de drept.

În această categorie se includ știința dreptului constituțional, știința dreptului civil, știința dreptului penal, știința dreptului administrativ ș.a., „criteriul lor de departajare și organizare fiind dat de obiectul reglementării juridice și metoda specifică de reglementare”²⁰. Fiecare ramură de drept este formată dintr-un grup de norme juridice, care au ca obiect de reglementare o anumită categorie de relații sociale, în baza unei metode și unor principii comune. În procesul de studiere și învățare, chiar dacă o anumită ramură de drept (cum ar fi de pildă Dreptul civil) se regăsește în planurile de învățământ ale mai multor ani, studiul acesteia se realizează unitar, ca o singură ramură, știința dreptului civil fiind, la rândul ei, una singulară și unitară. Același lucru este valabil și în cazul altor ramuri de drept (penal, administrativ ș.a.).

Înțelegerea fenomenului juridic nu ar fi posibilă doar prin raportarea la realitatea prezentă, în procesul amplu de analiză a dreptului având un loc important și *științele juridice istorice*, care cercetează istoria dreptului într-o anumită țară, într-un anumit bazin de civilizație, într-o anumită perioadă istorică sau chiar evoluția generală a fenomenului juridic. Importanța studierii dreptului din perspectivă istorică are importanță prin dovedirea faptului că structura actuală are legături statornicite istoric, în instituții vechi; are importanță prin posibilitatea dată de a proba că există reguli ale apariției, evoluției, aplicării și dispariției unor forme de reglementare juridică, strâns legate de legile generale ale dezvoltării societății.

În categoria științelor juridice istorice intră și istoria ideilor (doctrinelor juridice – vezi, pentru mai multe detalii: Simona Cristea, Claudiu Munteanu-Jipescu, *Doctrină juridică*, Ed. Universul Juridic, București, 2019), prin intermediul căreia sunt studiate marile școli și curente, care și-au pus amprenta pe fenomenul dreptului. Această istorie a gândirii juridice este cea care „studiază ideile, concepțiile, doctrinele care se referă la drept, la esența și rolul dreptului, al modul de organizare și reglementare a relațiilor sociale prin intermediul dreptului”²¹.

²⁰ Popa, N., [2], p. 5.

²¹ Voicu, C., Voicu, A.C., [7], p. 16.

În strânsă legătură cu științele juridice se află un grup de discipline, al căror studiu este realizat de către științele ajutătoare (participative), cum ar fi: criminalistica, medicina legală, logica juridică, informatica juridică, statistica juridică. Aceste discipline, „fără a face parte propriu-zis din sistemul științei dreptului, sunt, în numeroase cazuri, indispensabile cunoașterii unor fenomene de drept sau buneii aplicări a normelor juridice. În investigația unor realități de drept ele utilizează mijloace științifice specifice altor științe (chimice, fizice, medicale, matematice etc.)”²². Spre exemplu Criminalistica utilizează tehnici de examinare a urmelor și corpurilor delictive, apelând la diferite radiații, microscopie electronică, identificare pe baza ADN-ului, aplicații ale tehnicii de calcul în identificarea persoanelor după urmele papilare (amprente) ș.a.

Studiind fenomenului juridic în epoca actuală a globalizării putem observa dreptul în plenitudinea manifestării sale, în același timp în întreaga lume, ca sumă a sistemelor juridice ale diferitelor state. Sociologia juridică, știința care se ocupă cu studiul comunităților umane din perspectiva dreptului, cu studiul dreptului ca fenomen social, „se ocupă și de dimensiunea temporală a sistemelor juridice, în cadrul căreia se transformă, trebuind să studieze sensul transformărilor, modalitățile de evoluție a sistemelor și relațiile dintre această evoluție și alte schimbări sociale”²³.

²² Popa, N., [2], p. 6.

²³ Popescu, S., Hrestic, M.L., Șerban, A., Stancu, R., Viziteu, M., [11], p. 24.

CAPITOLUL II

METODELE CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE A DREPTULUI

1. Metoda de cercetare. Considerații generale

Cuvântul „metodă”²⁴ vine de la grecescul *methodos* – cale, drum, mod de expunere, știința despre metodă purtând numele de metodologie (*methodos + logos*). Metodologia reprezintă sistemul principiilor generale de investigație, deduse din sistemul celor mai generale legi obiective²⁵. O metodă trebuie să corespundă legilor obiectului cercetării, să fie determinată de acesta.

Așa cum remarca Lucian Blaga²⁶, nu există niciun filosof care să nu fie preocupat de metoda de cercetare ce o va urma. Toți oamenii de știință valorifică sistemul de metode, de procedee articulat de generațiile anterioare, punându-și, totodată, problema constituirii propriei metode de cercetare. De-a lungul timpurilor, o seamă de gânditori ne-au lăsat metode de cercetare proprii: Socrate – maieutica (adevărul este conștientizat prin întrebări adresate celorlalți); Platon – dialectica (mijlocește ridicarea gândirii la nivelul ideii); Hegel – teoria devenirii prin contradicții; Sf. Toma din Aquino – scolastica (metodă de decelare și argumentare specifică gândirii medievale) ș.a.

²⁴ Conform DEXONLINE: **metódă**, metode, s. f. 1. Mod (sistematic) de cercetare, de cunoaștere și de transformare a realității obiective. ◇ Loc. adv. Cu metodă = metodic, sistematic. 2. Procedeu sau ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop; metodologie (4). ◆ Manieră de a proceda. 3. Manual care cuprinde reguli și principii normative pentru învățarea sau pentru practicarea unei discipline, a unei arte etc.; ansamblu al acestor reguli și principii. [Var.: (înv.) *metód* s. n.] – Din fr. *méthode*, lat. *methodus*, germ. *Methode*. (dexonline).

²⁵ Popa, N., [2], p. 13.

²⁶ Lucian Blaga (n. 9 mai 1895, Lancrăm, Alba – d. 6 mai 1961, Cluj) a fost un filozof, poet, dramaturg, traducător, jurnalist, profesor universitar, academician și diplomat român.

2. Metodologia juridică

În ceea ce privește știința dreptului, rolul de a analiza metodele cercetării științifice în acest domeniu revine metodologiei juridice, care era definită drept „știință a căilor pentru aflarea adevărului; este disciplina care cercetează modul cum lucrează omul de știință juridică și artizanul dreptului, fiindcă în fiecare artizan al dreptului este o iubire de adevăr și este deci un om de știință”²⁷. O definiție a metodologiei juridice, având la bază elementele contemporane care compun, este dată de prof. Nicolae Popa: „Acel sistem al unor factori de relativă invarianță într-un număr suficient de mare de metode, factori ce au ca obiect raporturile, legăturile, relațiile care se stabilesc între diferite metode, în procesul cunoașterii fenomenului juridic”²⁸.

Ca regulă generală, științele folosesc câteva metode, adecvate domeniului fiecăreia: observația, experimentul, modelarea, metoda istorică, fiecare din acestea angajând raționamente, sub aspectul gândirii asupra domeniului respectiv. „Orice analiză utilizează procedeul abstractizării. Abstractizarea [*ab-strago* – a scoate din (...)] servește să reținem pe plan mintal esențialul, repetabilul, stabilul din entitatea descompusă, lăsând deoparte ce este neesențial, întâmplător, instabil”²⁹.

Dacă scopul cercetării este adecvat, metodologia dreptului nu poate nega niciuna din metodele cercetării sociale, al căror număr este deosebit de ridicat, acoperind cele mai variate fațete ale vieții sociale. Ca orice altă metodologie și cea juridică va cuprinde în conținutul său reguli, principii, criterii, toate impuse de creșterea complexității relațiilor sociale.

3. Metodele cercetării juridice

3.1. Metoda logică

Având în vedere că dreptul este o știință eminentemente deductivă, necesitatea argumentării reprezintă o cerință *sine qua non*, „cunoașterea pe cale

²⁷ Manolescu, M., *Teoria și practica dreptului*, București, 1946, citat în Voicu, C., Voicu, A.C., [7], p. 20.

²⁸ Popa, N., [2], p. 15.

²⁹ Mihai, C.G., *Teoria dreptului*, ed. 2, Ed. All Beck, București, 2004, pp. 24-25.

deductivă plecând și în drept de la premisa că nu se poate dovedi deductiv nimic decât pornind de la principii anterioare”³⁰. „Ca logică aplicată, logica juridică vizează analiza modului specific în care logica formală, schemele și calculele logicii simbolice, logicile polivalente sau alte tipuri de logică se aplică în procesul complex al gândirii juridice”³¹.

Dreptul este o știință eminentamente sistematică, fiind considerat „matematica științelor sociale”, iar față de aceasta metoda logică se poate aplica cu deosebit succes, aplicarea metodei logice în cercetarea dreptului presupunând utilizarea legităților, principiilor, operațiilor, procedurilor logice la nivelul standardelor științei logicii în diversele sale ipostaze, clasice sau actuale.

Știința dreptului analizează fenomenul juridic dintr-o perspectivă logică, în așa fel încât să confere coerență și sistematizare întregului ansamblu, înlăturând orice contradicții interne ori aproximații – noțiuni insuficient clarificate. Toate ideile, normele, principiile, categoriile și concepțiile juridice sunt exprimate în propoziții clare, care pot fi: imperative, prescriptive, stimulative, de recomandare sau de interdicție. „Metoda logică este de largă utilitate în orice act de gândire științifică. În drept ea este o totalitate de procedee și operațiuni metodologice și gnoseologice specifice, prin care se creează posibilitatea surprinderii structurii și dinamicii raporturilor necesare între diferite componente ale sistemului juridic al unei societăți”³².

Metoda logică reclamă și în cercetarea juridică conexiunea cu alte tipuri de raționalitate complementare și integrative, care nu ignoră valoarea demersului logic, dar nici nu reduc cunoașterea, în special în sfera științelor sociale, la acest demers, viziune reciproc profitabilă, pentru diverse „centre” și „tipuri” de cunoaștere³³.

În ceea ce privește poziția logicii juridice în sistemul științei logicii, există mai multe puncte de vedere, considerându-se fie că există o logică judiciară în cadrul logicilor normative³⁴, fie se recunoaște aportul dreptului la construirea teoriei argumentării. „În general, se are în vedere utilizarea regulilor în activitatea practică de realizare a dreptului (logica judiciară) și

³⁰ Popa, N., [2], pp. 15-16.

³¹ Craiovan, I., [12], p. 247.

³² Popa, N., [2], p. 16.

³³ Craiovan, I., [12], p. 251.

³⁴ Enescu, Gh., *Filosofie și logică*, Ed. Științifică, București, 1973, p. 138.